

Helse- og omsorgsdepartementet
Postboks 8011 Dep

0030 OSLO

Deres referanse
200902023-/ATG

Vår referanse (bes oppgitt ved svar)
09/00633-2 /CBR

Dato
30. april 2009

Høringsuttalelse - Forslag om unntak fra taushetsplikt for midlertidig undersøkelsesutvalg

Det vises til departementets høringsbrev av 24. april 2009.

1 Fravikelse av utredningsinstruksen

Departementets beslutning om å fravike utredningsinstruksens bestemmelser om minste høringsfrist fremstår ikke å være forsvarlig begrunnet. Datatilsynet stiller derfor spørsmål ved om beslutningen er strid med alminnelige forvaltningsrettslige prinsipper om forsvarlig saksbehandling.

I utredningsinstruksens pkt 1-3 heter det at instruksens bestemmelser bare kan fravikes dersom "særlige omstendigheter gjør det nødvendig". Bestemmelsen fremstår å være en snever unntaksbestemmelse, som skal brukes med forsiktighet.

Datatilsynet kan imidlertid ikke se hvilke særlige omstendigheter som begrunner at departementet fratar høringsinstansene muligheten til å gå inn i de problemstillinger som reises, og svekker derigjennom den demokratiske kontrollen med lovforslaget.

Det anførte behovet for progresjon antas å gjelde i ethvert lovarbeid. Tilsynet kan ikke se at denne saken i så måte skiller seg vesentlig fra andre saker. Datatilsynet vil forøvrig peke på at problemet med at psykisk syke mennesker tar andres liv har vært kjent i uminnelige tider. Det kan derfor vanskelig hevdes at det nå ikke er rom for å avsette seks uker til å utrede de prinsipielle spørsmålene som reises ved departementets forslag om å opprette et granskningsutvalg. Tatt i betraktning at forslaget medfører voldsomme inngrep i rettighetene til de personer som omfattes, anser tilsynet at en høringsfrist på seks dager ikke er forsvarlig.

2 Datatilsynets merknader til departementets lovforslag

Tilsynet vil i det følgende kort berøre noen av de spørsmål som umiddelbart reises. Vi presiserer at vi gjerne utdyper våre merknader ved en senere anledning.

2.1 Generelt

Datatilsynet vil innledningsvis bemerke at det å gjennomføre granskning av hendelser i trafikken skiller seg vesentlig fra det å gjennomføre granskning av syke personer, deres nettverk, deres handlinger og bakgrunn. Tilsynet reagerer derfor på at departementet nærmest ukritisk har lagt til grunn at de bestemmelsene som idag gjelder for granskning i jernbaneundersøkelsesloven, luftfartsloven og vegtrafikkloven vil være anvendelige også i denne sammenheng.

Det å pålegge noen en plikt til å forklare seg om andre personer er et større inngrep i den forklaringspliktiges frihet. Dette antas særlig å gjelde når den forklaringspliktige står i et nært forhold til den det skal gis opplysninger om.

2.2 Departementets utredning av personvernkonsekvensene

Nærmere om personkretsen som rammes av bestemmelsene – de registrerte

Departementet erkjenner at ordningen vil få konsekvenser for personvernet til ”personer som har utført de handlinger som har medført at liv har gått tapt”¹.

Departementet problematiserer imidlertid ikke at utvalget *åpenbart* også vil måtte behandle store mengder opplysninger, herunder sensitive, om personer i disse menneskenes nettverk. Dette antas gjelde både personer i vedkommendes sosialt nettverk, hans familie og hans behandlingsapparat (i vid forstand). De ulempene behandlingen medfører for denne store personkretsen er ikke identifisert, og følgelig heller ikke veid opp mot de fordelene granskningen vil kunne få. Dette er en betydelig svakhet ved departementets utredning.

Datatilsynet reagerer for øvrig på departementets uttalelse i sitatet ovenfor. Uttalelsen kan fremstå å være et forsøk på å redusere denne delen av utvalget sitt menneskeverd overfor høringsinstansene, for lettere å få gjennomslag for en kraftig beskjæring av deres individuelle rettigheter. Felles for denne delen av utvalget er at de alle har en kjent psykisk lidelse. Tilsynet omtaler dem derfor i det følgende som pasienter.

Nærmere om hvilke ulemper ordningen medfører for de registrerte

For *pasienten* vil ulempene ved ordningen være massive. *Enhver* skal pålegges å gi opplysninger som finnes om vedkommende. Det innebærer at opplysninger skal hentes fra privatpersoner, helsepersonell, offentlig ansatte og andre. Datatilsynet oppfatter at til og med vedkommendes naboer og nære familie skal kunne pålegges forklaringsplikt. De opplysninger som registreres blir naturligvis svært omfattende og betydelige. Tilsynet vil peke på at denne gruppen tross alt består av mennesker som allerede kan være svært vanskeligstilte.

Datatilsynet oppfatter at det også vil bli behandlet omfattende opplysninger om *andre enn pasienten*, jf ovenfor. Her vil det potensielt bli behandlet opplysninger som kan danne

¹ Høringsnotatet s 11, annet avsnitt

grunnlag for reaksjoner i form av oppsigelse av arbeidsforhold, krav om erstatning og idømmelse av straff. Om pasientens familie og andre nærstående vil det i tillegg potensielt behandles sensitive opplysninger, om helseforhold og straffbare forhold, og andre stigmatiserende opplysninger.

2.3 Unntak fra konsesjonsplikt

Departementet foreslår å lovhjemle et særskilt unntak fra konsesjonsplikten.

Konsesjonsplikten er begrunnet i et ønske fra lovgiver om forhåndskontroll av de behandlinger hvor man anser at det enten foreligger en særlig risiko for at personvernet blir krenket, eller hvor en krenkelse vil kunne få særlige konsekvenser.

Spørsmålet om hvorvidt en behandling er konsesjonspliktig følger av personopplysningslovens §§ 33. I bestemmelsens fjerde ledd gjøres det unntak for behandlinger som utføres ”i et organ for stat eller kommune, når behandlingen har hjemmel i egen lov”. Begrunnelsen for unntaket er at Datatilsynet ikke skal kunne hindre eller sette vilkår for behandlinger som allerede er fastsatt og regulert i en demokratisk prosess.

I henhold til Datatilsynets praksis må det foreligge en relativt klar og utfyllende lovregulering av behandlingen, for at den skal komme inn under unntaket i § 33 fjerde ledd. Kravet vil imidlertid avhenge av den konkrete behandlingens omfang og karakter. Normalt bør det forventes at loven i det minste avklarer de spørsmål som er omfattet av den behandlingsansvarliges informasjonsplikt, jf pol § 19 og 20. I dette tilfellet vurderer tilsynet at den lovregulering som foreslås er relativt svak, idet en rekke spørsmål står uavklarte. I dette tilfellet savner Datatilsynet:

- En nærmere angivelse av hvem som er behandlingsansvarlig i henhold til personopplysningslovens bestemmelser
- En mer presis angivelse av formålet med behandlingene (mandatet)
- En mer presis angivelse av hvilke opplysninger som skal behandles

Etter en rask vurdering anser tilsynet at det kan stilles spørsmål ved om unntaket i § 33 fjerde ledd ville ha kommet til anvendelse på angjeldende behandling.

Det å vedta en *ytterligere uthuling* av konsesjonsplikten, gjennom også å lovregulere unntak for behandlinger for stat og kommune som ikke allerede er tilfredsstillende regulert, er etter tilsynets vurdering svært uheldig og undergraver Datatilsynets funksjon. Særlig uheldig er det at tilsynet blir avskåret fra å forhåndsvurdere om informasjonssikkerheten vil bli tilfredsstillende ivaretatt ved behandlingen.

2.4 Vern mot straff

Tilsynet vil peke på at vern mot selvinkriminering og vern mot straff er to forskjellige ting. Vern mot selvinkriminering innebærer at opplysninger som en person man har gitt *om seg*

selv i prinsippet ikke vil kunne benyttes som bevis i en påfølgende straffesak mot vedkommende selv.

Selvinkrimineringsvernet er selvsagt ikke til hinder for at opplysninger som *andre* har gitt om en person kan benyttes som bevis i en senere straffesak mot vedkommende. Da det ikke kan utelukkes at det vil bli avdekket straffbare forhold under granskningen bør forholdet til straffeprosesslovens bestemmelser om etterforskning og bevisavskjæring utredes nærmere.

2.5 Personopplysningslovens krav til behandlingen

Datatilsynet minner om at behandlingen, i den utstrekning den ikke er særskilt regulert, vil reguleres av personopplysningslovens alminnelige bestemmelser. Tilsynet vil peke på enkelte utfordringer knyttet til etterlevelse av lovens grunnkrav:

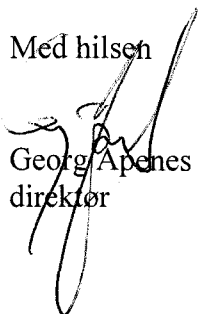
Det må antas å foreligge en risiko for at noen avgir uriktige opplysninger til utvalget, for eksempel for å ”renvaske” seg selv. Dette medfører en ekstra utfordring knyttet til den behandlingsansvarliges plikt til å påse at de opplysninger som behandles er *korrekte og oppdaterte*, jf pol § 11 e, jf §§ 27 og 28.

Tilsynet vil peke på den begrensning som ligger i at opplysningene skal være *nødvendige og relevante* for at utvalget skal få utført sitt arbeid i henhold til mandatet, personopplysningslovens § 11 d og e (og lovutkastet § 6-2a). Tilsynet vil bemerke det ikke er adgang til å behandle opplysninger som *potensielt* kan være relevante og nødvendige for formålet. Tilsynet savner i den forbindelse at departementet utdyper hvilke opplysninger som er mest aktuelle i denne forbindelse, og forsøker å angi en grense mot hvilke opplysninger som ikke er aktuelle.

Ettersom det er forbudt å behandle overskuddsinformasjon, må det nødvendigvis være den som utleverer opplysningene som beslutter hvilke av de opplysninger han besitter som skal leveres ut. Det er for eksempel ikke adgang for NAV til å utlevere ethvert dokument i de stønadsaker som vedkommende har vært part i.

Tilsynet vil endelig peke på den registreres rett til *informasjon og til innsyn*, jf pol §§ 18, 19 og 20. Bestemmelsene gjelder også når opplysningene er hentet inn fra andre enn den registrerte selv.

Med hilsen

Georg Apenes
direktør

Cecilie L. B. Rønnevik
seniorrådgiver

Kopi: Fornyings- og Administrasjonsdepartementet, v/Statsforvaltningsavdelingen,
Pb 8004 Dep, 0030 Oslo